

УДК 349.6:061.1ЄС

А. П. Гетьман,
д-р юрид. наук, професор,

В. І. Лозо,
д-р юрид. наук, професор
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КРИЗИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Для подолання екологічної кризи необхідно вирішити низку державно-правових проблем. Антропоцентричний підхід підлягає заміні екологічним імперативом з правовим забезпеченням рентабельності охорони природи. Завдання права – встановити такі умови «оренди» планети, щоб людині було комфортно в міру можливості сталого розвитку її природної рівноваги. ЄС дуже успішно здійснює локальні екологічні програми, які частково виправляють ситуацію й у сусідів. Україна, яка взяла курс на євроінтеграцію, може брати участь у формуванні альтернативної моделі розвитку.

Ключові слова: екологічна катастрофа, антропоцентризм, екологічні програми ЄС, сталий розвиток.

Діяльність людини в останні 50 років завдала непоправної шкоди нашій планеті. Такий вердикт авторів наймасштабнішого в історії дослідження екосистеми Землі – Millennium Ecosystem Assessment [7]. За 1970 – 2005 рр. різноманітність форм життя на планеті скоротилося на 30 %. Споживання прісної води зросло вдвічі, а в деяких регіонах воно на 20 % вище її відтворення. Промисловий вилов у сто разів зменшив популяцію риби. З 1945 р. копалини й земельні ресурси виснажилися більше ніж за період

XVIII – XIX ст. Аварія British Petroleum (BP) у Мексиканській затоці «загасила» Гольфстрім [2]. Згубними для природи виявилися надінтенсивні методи сільського господарства, забруднення довкілля хімікатами, нестримне зростання відходів, втрата генофонду й середовищ мешкання живої природи, деформація клімату й масова вирубка лісів [10]. Новим екологічним лихом загрожує Україні видобуток сланцевого газу.

Попит на природні ресурси на третину перевищує пропозицію, відмічається в доповіді

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

Всесвітнього фонду дикої природи (WWF [22]) і Global Footprint Network - GFN [16]. Жителі Землі до 2010 р. витратили капітал, наданий їм планетою. Одночасно закінчився простір для зберігання відходів, включаючи парникові гази, що породжують кліматичний хаос. Метод так званого «екологічного відбитку» показує площу екосистем, які порушені господарською діяльністю, в розрахунку на душу населення. Скажімо, в Росії цей показник становить приблизно 3,7 га, в цілому у світі – 2,7 га, у Сполучених Штатах він істотно вище – майже 10 га. У Великобританії – 5 га і т. д. Якби всі 6,5 млрд людей сьогодні жили за *американськими стандартами* споживання ресурсів, знадобилося б *чотири з половиною планети*, за європейськими – *три* [21]. Збиток, що наноситься природі тільки США й Китаєм становить 40 % загальносвітового [11].

«Якими б жахливими не були наслідки нинішньої фінансової кризи, це ніщо порівняно з насуванням екологічної рецесії», – стверджує президент WWF [11]. У грошовому еквіваленті людство щорічно, так би мовити, влизає у «екологічний борг», тобто знищує природних ресурсів на \$ 4,5 трлн дол. порівняно з \$ 2 трлн фінансо-

вих втрат. Як прокоментував результати дослідження генсек ООН, повна картина того, що відбувається з планетою, дозволяє зрозуміти навколишній світ, порядок його функціонування і прийняти правильні рішення щодо його захисту.

Перше, що можна зробити для оптимізації стану планети – зупинити конфронтацію й гонку озброєнь. За даними Стокгольмського інституту дослідження проблем світу (SIPRI), з 1999 р. *військові витрати майже подвоїлися* [7] й у даний час складають \$ 1,5 трлн *Світовий лідер за витратами на військові потреби – США* (близько \$ 600 млрд, або 41 % загальносвітового показника), друге місце посідає Китай (\$ 85 млрд – 6 %), третє й четверте – Франція і Великобританія (\$ 66 і \$ 65 млрд), на п'ятому знаходиться Росія (\$ 59 млрд – 4 %). Найбільшими імпортерами зброї є Китай та Індія. При цьому не декларує свого військового бюджету Ізраїль.

Антикризові програми розвинених країн, як і раніше, ґрунтуються на стимулюванні споживання, що фактично провокує кризи. Ресурсів планети для глобального споживання суспільством стає недостатньо, а інших у нас немає. Глава програми ООН з

навколишнього середовища (UNEP) відзначає, що ми живемо на планеті, де за 200 років населення збільшилося з 1,5 до 6,5 млрд. Років через 40 нас стане 9 млрд, і всього стане бракувати [9]. Нашим нащадкам при зубожінні угідь належить прогородувати на 50 % більше людей, жити з меншою кількістю води й майже без риби, а потроєння потреби електроенергії добувати без викидів CO₂. Усі ці попереджувальні вогні горять уже роками. Ситуація стає трагічною, потрібно думати про фундаментально нові шляхи дії.

Глобальний зелений ренесанс став би кінцем суспільства споживання. Якісне підвищення ефективності технологій і зниження відходів (тому що в природі їх взагалі немає) дозволить перейти до кругового циклу виробництва, як називають його японці, тобто здійснити, переробити і знову використувати. Рецепт для 1,5 млрд людей – ефективність нарощування товарів за меншу ціну з прискоренням вичерпання ресурсів – давно себе зжив, а економічну модель XX ст. не можна переносити у XXI [14]. Перенаселення вчетверо в рамках неолібералізму призводить до зубожіння бідних і збагаченню багатих. При цьому людству в найближчі 40 років буде потріб-

но стільки їжі, скільки було вироблено за попередні 8 тис. років [5]. Екологічне банкрутство, з урахуванням подвоєння витрати ресурсів за останні 50 років, може призвести до вичерпання потенціалу планети вже у 2030 р.

Криза вимагає шукати виходи, змінювати світогляд, так би мовити, «сірого на зелене». А із так звана «зелена економіка» створює робочі місця й захищає природу. У пошуках шляхів подолання кризи слід враховувати, що без здорової економіки не буде і сприятливого довкілля [4]. Потрібні інвестиції в енергозберігаючі технології, бо ми опалюємо скоріше не житла, а присадибні ділянки, посилюючи клімат. Якщо одні США розпочнуть економити енергію і розробляти «зелені технології», це відчує вся планета, бо Америка – найбільший забруднювач атмосфери. При цьому вже існують країни, які власним прикладом доводять переваги «зеленої економіки». Не тільки в Скандинавії, традиційному лідері в екології, а й в Азії, Африці і Південній Америці в цій галузі зростає число робочих місць. Уже сьогодні на прикладі рішень цих урядів стає очевидно, що шляхи розвитку економіки й захисту середовища можна об'єднати для поліпшен-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

ня рівня життя.

Як вважає екс-редактор Spiegel Online, автор книги «Западня глобалізації: атака на процветание и демократію» Харальд Шуман, *глобалізація може підтримати екологію* [6]. Сучасна форма глобалізації, тобто об'єднання ринків, підприємств і культур, а також потоків інформації, – це утворення *всесвітнього суспільства* в тому вигляді, в якому воно ніколи не існувало раніше. Головна ознака нової епохи – держави й народи не можуть жити самі по собі, не враховуючи інтереси інших країн. Але існуюча система нестабільна й може розвалитися, якщо її не вдасться реформувати. Причин можливого краху три. Перша – зростання влади фінансових концернів, які й викликають ескалацію криз, друга – зміна клімату. Увесь світ хоче жити, як промислово-розвинені країни живуть протягом десятиліть, що абсолютно неможливо. Зараз п'ята частина людства витрачає 4/5 усіх ресурсів. Якщо в перебігу глобалізації, скажімо, все більше людей захочуть мати власний автомобіль, опалювальний будинок, ресурси вичерпаються, атмосфера задихнеться від вихлопних газів, а планета перетвориться на звалище. Третя причина – в рамках глобалізації зростає

бідність, мільярди людей не можуть себе прогодувати. Це порох потенційних воєн.

Чи можливо і як вирішити ці проблеми? У той час, як потоки капіталу й товарів стали глобальними і транснаціональні компанії (ТНК) діють поза будь-яких меж, уряди залишилися в рамках кордонів своїх країн. Тим часом проблеми майбутнього можуть бути вирішені тільки в глобальному співробітництві. Національна заклопотаність урядів дозволяє цим компаніям розігрувати карту деструктивних моделей для власного збагачення. Цей розрив – між глобально діючими підприємствами й національними урядами – приносить прибуток тим, хто має крупний капітал, а все більшу частку отримує вузьке коло «хазяїв гри» [10]. Століття тому теж спостерігався стрибок глобалізації, але вибух протиріч в Америці і Європі спонукав монополії ввергнути світ у війни.

Таким чином, виникає дилема: або людство вирішить ці проблеми, або внаслідок зміни клімату і нестачі ресурсів конфронтація охопить усі народи Землі. Так чи здатен існуючий державний устрій упоратися з екологічними викликами і наскільки можна довіряти «зеленій технології»? У грудні 2010 р. саміт ООН з екології в

Копенгагені зазначив, що необхідні заходи гальмуються не через незнання, а через егоїстичність «тактики безквиткового пасажира» держав, які є пасивними у справі збереження клімату й розраховують на те, що викиди парникових газів скоротять інші – адже атмосфера планети загальна. Країни ж Європейського Союзу, навпаки, імпортуючи більшість вуглеводнів, у світлі Кіотського протоколу 1997 р. викидають на 40 % менше парникових газів порівняно із США. І ЄС порахував, що решта держав планети можуть взяти на озброєння *європейський приклад* зниження виробничих витрат і підвищення конкурентоспроможності за допомогою економії енергії.

Ще одним гальмом в екологічній політиці є зародковий стан альтернативної, «зеленої економіки». Сьогодні вимоги екологів не забруднювати атмосферу можна виконати тільки шляхом зниження економічної активності. Але демократичний уряд не в змозі заборонити громадянам своєї країни користуватися, наприклад, автомобілями, якщо замість цього не пропонується іншого виду транспорту, настільки ж комфортного й недорогого. Та й навряд чи екологічну свідомість можна змінити методами примусу. Законодавцям слід

перейти від обмежень до політики заохочень, наприклад, установити у світі єдину ціну на вуглеводні і квоти на викиди парникових газів в атмосферу з пільгами для країн, що розвиваються. Одночасно необхідно інвестувати у виробництво альтернативні види енергії й поширювати екологічні технології.

Забезпечення сталого розвитку вимагає також системної перебудови самої держави. У представницьких демократіях, що сформувалися в XIX ст., виборні особи несуть відповідальність тільки перед виборцями своїх округів або країн, у той час як зміни клімату стосуються біосфери всієї планети. Якщо ця система не буде змінена, нас очікує «зелена диктатура», яка примусить до тяжких зобов'язань, не прийнятих своєчасно шляхом голосування [13].

Екологічна криза спонукає реформувати й міждержавні відносини. До 2015 р. кількість видобутих корисних копалин піде на спад і непідготовлені держави будуть змушені вводити суворі обмеження й вести поодинці переговори з Організацією країн-експортерів нафти. Підвищиться небезпека суперництва між країнами: в одних можуть взяти гору авторитарні тенденції, в інших влада може вдатися до демагогіч-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

них обіцянок і війн. Ще в 70-х роках ХХ ст. допускалося, що протистояти екологічним викликам зможе тільки так звана «доброчлива тиранія». Сьогоднішні демократичні системи далеко в майбутнє не заглядають. А потрібно бачити перспективу хоча б на десятиліття, в той час як на останньому саміті «Великої двадцятки» при обговоренні проблеми клімату лідерів держав хвилювала лише можливість не виконувати повністю прийняті зобов'язання.

Докорінно змінюється й закріплювана правом система цінностей. Із кінця ХІХ ст. однією із засад демократичних суспільств стала свобода виробляти і споживати все більше й більше, а свобода закінчувалася тільки там, де починалася свобода інших, *начебто суспільства жили й розвивалися не на Землі, а в просторі, вільному від природних обмежень*. Сьогодні ж межі нашої свободи визначаються вимогами виживання всього людства, й це важко сприйняти як політикам, так і виборцям. Може, поряд або замість вищих палат парламентів заснувати орган, який займатиметься лише питаннями довгострокового розвитку, який буде відстоювати стандарти життя, відповідаючи реальним ресурсам,

і законодавчо симулюватиме нові технології.

Хоча зворотний бік сьогоднішніх «зелених» технічних досягнень поки невідомий. У ХХ ст. такі інсектициди, як ДДТ, або радіоактивність вважалися вершиною технологічного прогресу. Їх небезпечні властивості виявилися пізніше. В епоху постмодерну техніка обіцяє зробити людину незалежною від природи, зсунувши її у віртуальну дійсність. А планета тим часом може знайти нову рівновагу, за якої не буде місця людству. Ось чому найнебезпечніше сьогодні – продовжувати нестримне споживання природних ресурсів і чекати чудесних технічних рішень без зміни життєвих стандартів і самої парадигми цивілізації.

«Ми – останнє покоління, здатне протистояти катастрофі! – заявив екс-президент Франції Саркозі. – І якщо ми не почнемо діяти негайно, новим поколінням буде під силу лише обмежити масштаби катаклізмів, а не запобігти їм» [1]. Відповідно, національна позика 2009 р. була спрямована на державне забезпечення сталого розвитку, бо приватний сектор зі своїми тимчасовими імперативами тут не є головним гравцем [3]. І жоден широкомасштабний план економічного розвитку не обійдеться без еколо-

гічного складника, який усе більше стає домінантою державній політиці.

У цьому світлі *найефективнішими* вбачаються заходи з подолання вже не тільки економічної та екологічної, а системної кризи нашої цивілізації, що вживаються *Європейським Союзом*. Спочатку екологічна політика ЄС була зосереджена на вирішенні гострих проблем у межах Співтовариства. Подальшим еволюційним кроком стало визнання, що екологічні проблеми загрожують балансу планети в цілому. Відповіддю стала Конференція ООН 1972 р. в Стокгольмі, яка заклала нове розуміння навколишнього середовища. Ріо-Конференція 1992 р. (UNCED) закріпила глобальну політичну волю й зобов'язання щодо ефективних дій в іншому вимірі. Крім рамових конвенцій про зміну клімату, біологічне різноманіття і принципи збереження й розвитку лісів, UNCED проклала шлях уперед за допомогою прийняття «Земної хартії» і Порядку денного на XXI ст.

Уже Перша екологічна програма ЄС 1973 р. [17] закликала розглядати навколишнє середовище не як зовнішній аспект занепокоєння, а як фундамент прогресу. У якості принципів було закріплено розроблення довгострокової концепції еко-

логічної політики, ефективний вплив глобальних досліджень у галузі довкілля на державну політику й перетворення охорони природи на справу кожного члена Співтовариства. Четверта екологічна програма 1987 р. [18] спонукає Єврокомісію залучати до природоохоронної політики індустрію, профспілки й НУО: екологічні вимоги вже не зводяться до інструкцій і витрат, а стали фактором оптимізації всіх напрямків політики Співтовариства.

Маастрихтський договір про Європейський Союз 1992 р. ввів як одну з основних цілей ЄС сприяння сталому зростанню, погодженому з навколишнім середовищем (ст. 2). У числі головних напрямків діяльності ЄС закріплюється політика у сфері довкілля (ст. 3к) з високим рівнем захисту й інтеграція екологічних вимог в інші напрямки політики Співтовариства (ст. 130г).

Стратегія П'ятої екологічної програми 1993 р. [19] *зачіпає не тільки компетентні державні структури, а й усіх дійових осіб економіки і громадян*. Послідовний розвиток отримав принцип *превентивності й «поділу відповідальності»* за стан навколишнього середовища. *Розширено діапазон інструментів* правової охорони

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

природи. Багато нововведень у законодавстві Співтовариства стали результатом використання уже перевірених досягнень. При цьому одні «економічні й податкові інструменти» були звернені до ринкових законів і покликані перекласти тягар витрат у галузі охорони навколишнього середовища на тих, кому в кінцевому рахунку призначені плоди відповідної діяльності: товари й послуги (підхід «інтерналізації витрат»); другі становлять собою «добровільні зобов'язання» забруднювача; треті покликані вступити в дію, якщо заходи перших 2-х категорій виявляться неефективними і будуть зводити до цивільної відповідальності забруднювача за завдану шкоду.

Ріо-Конференція 1992 р., Порядок денний на XXI ст. і нині діюча Шоста екологічна програма 2002 [20], розроблена перед самітом РІО +10 в Йоганнесбурзі, націлені на досягнення усталених моделей всевітнього розвитку. Шість екологічних програм ЄС надали нове життя майже 300 законодавчим актам, що охоплюють забруднення атмосфери, води і ґрунту, управління відходами, заходи безпеки щодо хімікатів і біотехнології, стандарти продукції, оцінки впливу на екологію й захист природи. Законодав-

ство ЄС посилює діалог з головними акторами політики й економіки, наказує враховувати потенційні вигоди й витрати дії або бездіяльності. Особлива увага приділяється ефективності екологічного законодавства Співтовариства у всіх державах-членах на стадіях законодавчої ініціативи, доведення пропозиції до якості законопроекту і при досягненні можливості здійснення розробленого припису й надання йому нормативної сили.

Уся людська діяльність впливає на біофізичний світ і знаходиться під його впливом. Здатність контролювати умови цих взаємовідносин визначає сталість і потенціал соціально-економічного розвитку. У межах ЄС усталеність політики у сфері промисловості, енергетики, транспорту, сільського господарства й регіонального розвитку залежить від підтримки потенціалу навколишнього середовища.

Досягнення балансу між людською діяльністю, розвитком і захистом довкілля вимагає поділу обов'язків при споживанні природних ресурсів. Це передбачає інтеграцію екологічних вимог у формування й виконання всіх напрямків політики, в рішення державних органів, у керівництво виробничими процесами і в індивідуальну

поведінку. Якщо раніше захист навколишнього середовища в ЄС ґрунтувався головним чином на законодавчому підході («зверху вниз»), то нова стратегія передбачає залучення всіх економічних і соціальних партнерів («знизу вгору»). Взаємозалежність і ефективність обох підходів залежать від рівня і якості партнерського діалогу, підтримуваного надійною інформацією і злагодженістю партнерів, які часом мають суперечливі короткострокові пріоритети.

Термін «сталість» означає стратегію тривалого соціально-економічного розвитку без шкоди для довкілля і природних ресурсів, від якості яких залежать тривалість людської діяльності й подальший «розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити власні потреби» [15]. *Сталий розвиток* передбачає збереження загальної рівноваги й цінності основних природних запасів, перевизначення коротко-, середньо- і довгострокових вартісно-прибуткових оціночних критеріїв та інструментів, що віддзеркалюють реальні соціально-економічні ефекти й цінності споживання і збереження, а також рівноправні розподіл і використання ресурсів

між націями й регіонами світу в цілому.

На відміну від попередніх екологічних заходів заборонного характеру з опорою на підхід «ви не повинні», нова стратегія схиляється до підходу «давайте працювати разом», який став можливим у силу усвідомлення в діловому світі, що індустрія – не тільки суттєва частина екологічної проблеми, а й фактор її вирішення. Новий підхід передбачає, зокрема, зміцнення діалогу з промисловістю й підтримку добровільних угод та інших форм саморегулювання. Довіра до Європейського Союзу пропорційно тій мірі, в якій він тримає в порядку свою власну оселю.

Щоб викликати суттєві зміни в поточних тенденціях і методах, залучити всі верстви суспільства до повного поділу відповідальності, вводиться широке поєднання інструментів 4-х видів: (а) *законодавчих*, особливо у випадках високого ризику, міжнародних зобов'язань, єдиних правил і стандартів; (б) *ринкових*, що спонукають виробників і споживачів до відповідального використання природних ресурсів, запобігання забруднення і відходів, обліку зовнішніх екологічних витрат і встановлення преференцій для екологічно сприятливих товарів і послуг;

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

(в) *горизонтальних*, тобто базових даних, що підтримують дослідження, технології, планування і просвітництво; (г) *фінансових*, чутливих до екологічних вимог у різних регіонах та узгоджених із законодавством.

Євросоюз однозначно вказав: щоб зустріти екологічні виклики нового тисячоліття й рушити усталеним шляхом розвитку, необхідно зосередитися на агентах і діях, що ушкоджують навколишнє середовище й вичерпують запаси природних ресурсів, а не чекати (як це було в минулому), поки проблеми виникнуть. Це вимагає істотної зміни норм людського споживання й поведінки і підтримки дій Співтовариства розподілом відповідальності на всіх рівнях суспільства, включаючи уряди, регіональну й місцеву владу, неурядові організації, фінансові установи, виробництво, підприємства і громадян.

Централізована стратегія зводить воєдино необхідні заходи, але здійснювати їх слід на відповідних рівнях у компліментарному порядку й відповідно зі здатністю діяти. *Тому основна стратегія полягає в повній інтеграції екологічного та інших напрямів політики через активну участь усіх головних дійових осіб суспільс-*

тва (адміністрації, підприємців, широкої громадськості) за допомогою розширення й поглиблення інструментів контролю й поведінкової зміни, включаючи більш активне використання ринкових сил.

На думку ЄС, роль держави є кардинальною не тільки в законодавчому приреченні, а й у плануванні та регулюванні умов економічного розвитку, в управлінні землекористуванням, у забезпеченні доступності інформації, освіти й навчання, у ринковому впливі за допомогою політики оподаткування. У загальному русі до сталого розвитку на уряди покладаються особливі обов'язки як стосовно державної власності й управлінської діяльності, так і щодо створення системи забезпечення стимулів та усунення перешкод для екологічних ініціатив підприємців і громадян.

Місцеві й регіональні органи відіграють важливу роль у створенні чинних актів і в застосуванні принципу субсидіарності. У сфері *державного і приватного підприємництва* необхідно враховувати тривалі витрати природних ресурсів і ступінь шкідливості виробництва в ціні кінцевих продуктів і послуг. Вимагає всебічного розвитку і правова політика в галузі споживчих товарів, щоб

такі ринкові механізми, як еко-ярлик, допомагали змінювати людську поведінку і сприяти інтересам навколишнього середовища. Низку важливих ролей в охороні довкілля може відігравати кожен представник *громадянського суспільства*: (а) як особистість, стурбована загальним станом навколишнього середовища, особистого здоров'я і якості життя наступних поколінь, (б) як відповідальний громадянин, який впливає на політичні рішення, (в) як споживач товарів і послуг, джерело забруднення й відходів у межах будинку, (г) як підприємець або службовець і (д) як мешканець приміської зони й шукач дозвілля.

Законодавство залишається центральною ланкою при вирішенні екологічних проблем, а повна і правильна імплементація прийнятих норм є пріоритетом. Акцент робиться на *розробленні нових правових актів ЄС й оптимізації діючих, а також на ефективній імплементації й забезпеченні примусовою силою законодавства Співтовариства*, що передбачає: а) затвердження шанобливого ставлення до екологічних правил і припинення їх порушень; б) удосконалення процедур правозастосування, інспекції, моніторингу законодавства в державах-членах; в) система-

тичний огляд застосування екологічних норм; г) обмін інформацією про передову практику з імплементацією законодавства ЄС поряд з використанням Європейської мережі з імплементацією й забезпеченням екологічного права примусовою силою (IMPEL network).

Так само, як нормальне підприємство докладає зусилля з підтримання і збільшення свого капіталу, вкладає гроші в засоби обслуговування, розширює виробництво, купує нове обладнання і покращує якість послуг, щоб зберегти своє здоров'я, так і планета Земля вимагає «інвестицій» для підтримки здорової екосистеми й забезпечення тривалого і сталого економічного зростання. Майбутні покоління залежать від внеску, зробленого сьогодні. Відмова від інвестицій у необхідний час може в результаті вивести з бізнесу цілі регіони й у кінцевому підсумку саму цивілізацію.

Актуальним видається розроблення адекватного й ефективного механізму оцінювання із забезпеченням подвійної вимоги захисту довкілля і сталого розвитку. Поки важко вказати потенційну «вартість» екологічних програм для держав-членів, регіональних і місцевих гілок влади й економічних акторів. Щоб концепція сталого розвитку отримала

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

кредит довіри, остаточні вигоди повинні в результаті перевищувати витрати. З урахуванням незмінного курсу України на євроінтеграцію державно-правовий досвід Європейсько-

го Союзу щодо подолання екологічної кризи вбачається цілюватою стратегією й необхідним інструментарієм для подальшого розвитку нашої суверенної держави.

Список літератури: 1. 2008-й стал для Євросоюзу годом серьезных испытаний // DW. Европа. 25.12.2008 г. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dw-world.de>. 2. Гольфстрим ушел от берегов Британии // BBC. – 1 апр. 2013 г. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.bbc.co.uk/russian/multimedia/2013/04/130401_v_gulf_stream_1april.shtml. 3. Государственный заем. Президент Саркози распределяет 35 миллиардов евро // RFI 14/12/2009 [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.russian.rfi.fr>. 4. Економіка: криза врятує екологію? // DW-World. Людина й довкілля. – 10.01.2009 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw-world.de>. 5. К 2050 году Земля изменится до неузнаваемости // From-UA, 24 Февраля 2011 г. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.from-ua.com>. 6. Мартин Г.-П. Западная глобализации: атака на процветание и демократию // Г.-П. Мартин, Х. Шуман / М.: Альпина, 2001. – 335 с. 7. Общие мировые военные расходы составляют 1,46 триллиона долларов // DW-World. Мир. – 08.06.2009 г. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dw-world.de>. 8. Оценка экосистем на пороге тысячелетия [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.paweb.org/ru/index.aspx>. 9. Ресурсів однієї планети для глобального суспільства споживання замало // DW-World. Наука й техніка. – 28.02.2010 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw-world.de>. 10. Свободная пресса. – 25 мая 2011 г. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://svpressa.ru>. 11. Человек убивает планету, считают экологи // BBC. Технологии. 30 марта 2005 г. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://news.bbc.co.uk>. 12. Экологический апокалипсис назначен на ближайшую субботу // From-UA. – 17 августа 2010 г. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.from-ua.com>. 13. Экология и демократия // Экономика, политика, общество // Radio France Internationale – RFI. 19.11.2009. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.russian.rfi.fr>. 14. Association for the Advancement of Science, AAAS [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.aaas.org/>. 15. Brundtland Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>. 16. Global Footprint Network [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN>. 17. First Environmental Action Programme // Official Journal of the EU – OJ C 009 15.03.1973. 18. Forth Environmental Action Programme // OJ C 328 07.12.1987. 19. Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of February 1993 on a Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development // OJ C 138 17.05.1993. 20. Sixth Environment Action Programme // 1600/2002/EC OJ L 242, 10.9.2002. 21. Worldwatch Institute [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldwatch.org>. 22. World Wilde Fund International [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.wwf.org>.

ГОСУДАРСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО КРИЗИСА В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Гетьман А. П., Лозо В. І.

Для преодоления экологического кризиса необходимо решить ряд государственно-правовых проблем. Антропоцентрический подход подлежит замене экологическим императивом с правовым обеспечением рентабельности охраны природы. Задача права – установить такие условия «аренды» планеты, чтобы человеку было комфортно в меру возможности устойчивого развития ее при-

Проблеми екологічного права й державного будівництва

родного рівноважия. ЕС весьма успешно осуществляет локальные екологические программы, которые частично исправляют ситуацию и у соседей. Украина, взявшая курс на евроинтеграцию, может участвовать в формировании альтернативной модели развития.

Ключевые слова: екологическая катастрофа, антропоцентризм, екологические программы ЕС, устойчивое развитие.

SOME STATE-LEGAL PROBLEMS OF OVERCOMING ENVIRONMENTAL CRISIS IN GLOBALISATION ERA

Getman A. P., Lozo V. I.

A range of the state-legal problems urgent for overcoming of environmental crisis. The anthropocentric approach is subject to replacement with an ecological imperative with legal maintenance of profitability of environmental management. The aim of the law is to establish conditions of «rent» of a planet with comfort for mankind within sustainable development of natural balance. EU environmental programs are quite successful. Ukraine, joining the eurointegration course, can cooperate with partners in formation of alternative model of development.

Key words: environmental disaster, anthropocentrism, EU environmental programs, sustainable development.

Надійшла до редакції 23.04.2013 р.

УДК 342.2

О. Ю. Лялюк,
*канд. юрид. наук, доцент
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СИСТЕМНО-СТРУКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Проведено аналіз сутності влади в АРК, її основних структурних складових; розглянуті елементи структури органів влади автономії, взаємодія між ними, а також з іншими підсистемами влади, що функціонують на території АРК, – державною й муніципальною. Запропоновані основні напрямки з удосконалення системно-структурної організації органів публічної влади в АРК.

Ключові слова: публічна влада АРК, система публічної влади, системно-структурна організація, взаємодія в системі органів влади.

На сучасному етапі розвитку територіальної організації влади важливу роль у консти-

туційно-правовій доктрині відіграє визначення правового статусу Автономної Республіки